

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet en skrivelse från regeringen med en redogörelse för tillämpningen av lagen om särskild utlänningskontroll under tiden den 1 juli 1997–den 30 juni 1998. Utskottet föreslår att skrivelsen läggs till handlingarna.

Skrivelsen

I skrivelse 1998/99:39 (Justitiedepartementet) har regeringen berett riksdagen tillfälle att ta del av regeringens skrivelse om 1998 års redogörelse för tillämpningen av lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll.

Utskottet

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för tillämpningen av lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll under tiden den 1 juli 1997–den 30 juni 1998.

I skrivelsen konstateras att lagen har tillämpats en gång under den nu aktuella perioden.

Bakgrund

Särskilda regler i syfte att bekämpa internationell terrorism infördes i svensk lagstiftning år 1973 genom lagen (1973:162) om särskilda åtgärder till förebyggande av vissa våldsdåd med internationell bakgrund. Lagen hade det primära syftet att göra det möjligt att hindra presumtiva terrorister från att komma in i eller stanna kvar i Sverige. Samtidigt syftade bestämmelserna till att skapa möjlighet till särskild kontroll i de fall då sådana utlänningar av humanitära skäl ändå måste beredas en fristad här i landet. Lagen var tidsbegränsad. År 1975 permanentades bestämmelserna, och de återfinns numera i lagen om särskild utlänningskontroll.

Lagen om särskild utlänningskontroll

Enligt lagen om särskild utlänningskontroll gäller i korthet att en utlänning kan utvisas om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller om det med hänsyn till vad som är känt om hans tidigare verksamhet och övriga omständigheter kan befaras att han kommer att begå eller medverka till en brottslig gärning som innefattar våld, hot eller tvång för politiska syften. Undantag görs dock för gärningar utomlands som har övervägande karaktär av politiskt brott.

Om det finns ett beslut om utvisning enligt lagen om särskild utlänningskontroll eller om det är sannolikt att ett sådant beslut kommer att meddelas får utlänningen under vissa förutsättningar tas i förvar.

Har ett utvisningsbeslut inte kunnat verkställas på grund av att utlänningen riskerar t.ex. dödsstraff eller tortyr i det land till vilket han skulle utvisas och verkställigheten till följd härav skjutits upp, kan regeringen besluta om anmälningsplikt för utlänningen. Anmälningsplikt innebär en skyldighet för utlänningen att på vissa tider anmäla sig hos en polismyndighet. Härutöver ges under vissa bestämda förutsättningar möjlighet till husrannsakan, hemlig teleavlyssning m.fl. tvångsåtgärder i spaningssyfte. Ett beslut av regeringen om anmälningsplikt eller tvångsmedel gäller i längst tre år. En förlängning för tiden därefter kräver beslut av domstol. Ett sådant beslut kan överklagas av utlänningen och av Rikspolisstyrelsen. Härutöver gäller att också regeringens beslut i här aktuella frågor i de flesta fall skall föregås av en förhandling i domstol.

Parlamentarisk kontroll

Terroristbestämmelserna och reglerna om särskilda tvångsmedel fick vid sin tillkomst en begränsad giltighetstid, vilket innebar en kontrollmöjlighet för riksdagen över regeringens och myndigheternas handlande. När terroristbestämmelserna permanentades år 1975 bestämdes att regeringen varje år skulle lämna en skrivelse till riksdagen med redovisning av terroristbestämmelsernas tillämpning (prop. 1975/76:18 s. 161, JuU 1975/76:15 s. 5). I samband med införandet av lagen om särskild utlänningskontroll ansågs att den parlamentariska kontrollen av hur regeringen tillämpar terroristbestämmelserna och reglerna om tvångsåtgärder även fortsättningsvis bör ske genom att regeringen årligen lämnar en skrivelse om det till riksdagen (prop. 1990/91:118 s. 72 f, JuU29 s. 32). Den senaste redovisningen gjordes förra året (skr. 1997/98:53, JuU16).

Den 30 januari 1997 fattade regeringen beslut om direktiv för en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppgift att utreda frågan om en ny instans- och processordning vid tillämpning av utlännings- och medborgarskapslagstiftningen (dir. 1997:20). I kommitténs uppdrag ingick att utreda om det mot bakgrund av Sveriges internationella förpliktelser finns behov av att ändra den gällande ordningen med regeringen som första och sista instans i ärenden enligt lagen om särskild utlänningskontroll. Kommittén var oförhindrad att föreslå att någon annan instans än regeringen skulle fatta beslut eller att en ordning infördes som innebar att regeringens beslut kunde bli föremål för

prövning i någon form. Kommittén skulle särskilt beakta att de ofta känsliga säkerhets- och utrikespolitiska överväganden som kan bli aktuella i dessa ärenden tillgodosågs i beslutsfattandet.

Kommittén överlämnade den 25 februari 1999 betänkandet Ökad rättssäkerhet i asylärenden (SOU 1999:16) till regeringen. Såvitt avser lagen om särskild utlänningskontroll föreslår kommittén att beslut enligt den lagen skall fattas av statens invandrarverk. Verkets beslut skall kunna överklagas till regeringen. Rätt att överklaga verkets beslut skall också tillkomma Rikspolisstyrelsen, om beslutet gått styrelsen emot. Regeringen skall inhämta yttrande från Högsta domstolen innan den fattar beslut att utvisning får ske. Om Högsta domstolen finner att det föreligger absolut hinder mot utvisning, får utvisning inte äga rum.

Kommitténs förslag skall nu beredas i Regeringskansliet.

Regeringens skrivelse

Regeringens skrivelse bygger på uppgifter från Rikspolisstyrelsen och Utrikesdepartementet.

Av redogörelsen framgår att lagen om särskild utlänningskontroll tillämpats vid ett tillfälle under perioden den 1 juli 1997–den 30 juni 1998. I det ärendet upphävde regeringen ett tidigare meddelat beslut om utvisning med stöd av lagen.

Som en jämförelse redovisar regeringen antalet fall där lagen tidigare har tillämpats.

- 1991/1992 – lagen tillämpades vid tre tillfällen
- 1992/1993 – lagen tillämpades vid tre tillfällen
- 1993/1994 – lagen tillämpades inte vid något tillfälle
- 1994/1995 – lagen tillämpades vid fem tillfällen
- 1995/1996 – lagen tillämpades vid fyra tillfällen
- 1996/1997 – lagen tillämpades inte vid något tillfälle

Vad gäller fall av internationell terrorism under den med skrivelsen avsedda tiden upplyser regeringen följande. Två svenska turister bortfördes i augusti 1998 tillsammans med en nyzeeländsk medborgare av rebeller i gränsområdet mellan Kongo, Uganda och Rwanda. Kidnapparna tillhör enligt uppgift organisationen PALIR, bestående av hutuofficerare från den tidigare rwandiska armén med mål att störta tutsiregeringen i Rwanda. Kidnappningen är ovanlig såtillvida att förövarna inte framfört några krav. Utrikesförvaltningen har trots stora ansträngningar inte lyckats komma i kontakt med gärningsmännen. Utrikesdepartementet samarbetar och koordinerar det löpande arbetet med Nya Zeeland och står också i nära kontakt med andra regeringar som har speciell kunskap om regionen. Ärendet har fortsatt hög prioritet.

Under den i skrivelsen aktuella perioden har Sverige annars varit förskonat från internationell terrorism, framhåller regeringen.

I skrivelsen lämnar regeringen vidare en redogörelse för internationell terrorism som inte drabbat svenska intressen (s. 4 f).

Överväganden

Utskottet vill inledningsvis liksom tidigare uttala att utskottet finner redogörelsen i regeringens skrivelse värdefull.

Utskottet har, alltsedan terroristlagstiftningens tillkomst år 1973 (JuU 1973:18), vid upprepade tillfällen vidhållit behovet av en sådan reglering som den nu aktuella. Utskottet, som alltjämt har uppfattningen att lagstiftningen måste ge utrymme för att ur landet avlägsna sådana utlänningar som bedöms som farliga med hänsyn till risken för internationella terroristhandlingar eller som utgör ett hot mot rikets säkerhet, gör inte nu någon annan bedömning.

När det gäller framtida redogörelser över tillämpningen av lagen gör utskottet samma bedömning som tidigare, nämligen bl.a. att redogörelsen både när det gäller konkreta händelser och analys av den internationella utvecklingen bör ligga på minst samma nivå som nu. I övrigt föranleder skrivelsen inte några uttalanden från utskottets sida. Skrivelsen bör alltså läggas till handlingarna.

Hemställan

Utskottet hemställer

beträffande *särskild utlänningskontroll*
att riksdagen lägger regeringens skrivelse 1998/99:39 till handlingarna.

Stockholm den 9 mars 1999

På justitieutskottets vägnar

Gun Hellsvik

I beslutet har deltagit: Gun Hellsvik (m), Ingvar Johnsson (s), Märta Johansson (s), Margareta Sandgren (s), Alice Åström (v), Ingemar Vänerlöv (kd), Anders G Högmark (m), Ann-Marie Fagerström (s), Maud Ekendahl (m), Helena Frisk (s), Morgan Johansson (s), Yvonne Oscarsson (v), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Kia Andreasson (mp), Gunnel Wallin (c) och Siw Persson (fp).